

*Filosofian*Akatemia

Luovan työn opas 1.0

Filosofian Akatemia

Filosofian Akatemia on vuonna 2009 perustettu filosofiseen tutkimus- ja koulutustoimintaan keskittynyt yritys. Yritys harjoittaa korkeatasoista filosofista tutkimustyötä ja kehittää tutkimustyöstä käytännön elämän sovelluksia. Filosofian Akatemian missio on tutkia ihmiselämän peruskysymyksiä ja tuottaa tuhatvuotiseen filosofiseen perinteeseen ja ajankohtaiseen tieteelliseen tutkimukseen nojaten sovelluksia, jotka nostavat merkittävästi ihmisten tuottavuutta, hyvinvointia ja elämänlaatua.

Internet: www.filosofianakatemia.fi

Sähköposti: informaatio@filosofianakatemia.fi

© Lauri Järvilehto 2009

Sisällysluettelo

1. Yleisesti luovuudesta.....	4
2. Luova prosessi.....	5
3. Luovan työn tekniikat.....	6
3.1. Kerääminen.....	6
3.2. Valikointi.....	13
3.3. Luonnostelu.....	15
3.4. Jalostaminen.....	18
3.5. Viimeistely.....	22
4. Lopuksi.....	25
Suosittelavaa jatkolukemista.....	26
Hyödyllisiä nettilinkkejä.....	26
LIITE: Synergistisen dialektiikan aivomyrskymetodi.....	27

Yleisesti luovuudesta

Kreikkalaisfilosofi Platonin mukaan jumalalliset muusat puhuttelivat luovaa mieltä. Antiikin suurmiehen mukaan runoniekat ja sävelnikkarit olivat yhteydessä inspiraatiota kitsaasti jakavien jumalolentojen kanssa. Luovuus onkin inhimillisen toiminnan suurimpia mysteerejä. On ihmeellistä, että jotkut erityisyksilöt kykenevät synnyttämään uuden sävelteoksen, romaanin, yritysideoita tai keksinnön, kun taas toiset polkevat päivästä toiseen pitkin tutuksi käynnyttä rataa. Ensi hätään näyttäisikin kovasti siltä, että luovuus on synnyinlahja, joka on suotu harvoille ja valituille. Tämä ensivaikutelma ei kuitenkaan pidä paikkaansa.

Luovuus on taito siinä, missä pyörällä ajaminenkin. Ilmitulevan luovuuden harvinaisuus johtuu siitä, että vain harvat ovat saaneet luontaisesti harjoitusta tässä taidossa. Monella elämäntilanteella selviää joten kuten ilman luovuutta. Siksi vaikuttaa siltä, että luovuuden lahja on suotu vain harvoille. Koska kyse on pohjimmiltaan harjoituksen kautta saavutetusta taidosta, kuka tahansa voi kuitenkin oppia luovaksi.

Ihmismieli koostuu vakiintuneista prosesseista, jotka hioutuvat harjoituksen kautta yhä tehokkaammiksi ja taloudellisemmiksi. Harjoitus tekee mestarin: jokainen omaksumamme ajattelumalli vahvistuu kertaamalla. Kun ajattelumme edesauttaa pyrkimyksiämme riittävän hyvin, siitä tulee kaavamaisista: turvaudumme samoihin prosesseihin kerta toisensa jälkeen. Luova mieli kykenee irtaantumaan vakiintuneista ajatteluprosesseista ja synnyttämään vanhoja prosesseja rikkomalla ja yhdistelemällä kokonaan uudenlaisia ajatuksia. Luovuus on kyky synnyttää uusia ajatusprosesseja ja niiden kautta myös uusia toiminnallisia prosesseja, joista seuraa esimerkiksi maalauksia, sävelteoksia ja keksintöjä.

Luovuus on kyky ohjata ajattelua ja toimintaa kohti uusia, ennenkokemattomia suuntia.

Luovuus on orgaaninen kyky rikkoa vanhoja ajatteluprosesseja ja synnyttää yhdistelemällä uusia. Luovuus ei tarkoita kokoelmaa ohjeita tai tekniikoita, vaan dynaamista valmiutta tietynlaiseen toimintaan. Luovuutta ei voi siis jäännöksettä ilmaista sääntökokoelmana tai prosessina. Mutta kuten minkä tahansa taidon, myös luovuuden taidon voi oppia harjoittelemalla erilaisten tekniikoiden avulla.

Tässä oppaassa esitellään kokoelma tällaisia tekniikoita. Näillä luovan työn tekniikoilla on kahtalainen funktio. Ensinnäkin, niitä voi käyttää välittömästi luovan työn siivittämiseksi ja tyyppillisten luovaan työhön liittyvien ongelmien välttämiseksi. Toiseksi, ne toimivat tehokkaina harjoitteina luonnollisen luovuuden taidon harjaannuttamisessa ja vahvistamisessa. Tässä esiteltyillä tekniikoilla pääset eroon valkoisen paperin kammosta ja kykenet tuottamaan lyhyessä ajassa suuren määrän käyttökelpoisia ideoita. Oppaan liitteenä esitellään myös näihin tekniikoihin pohjautuva huipputehokas aivomyrskymetodi, jota voit käyttää ryhmäsi kanssa ongelmien ratkaisuun.

Luova prosessi

Englantilainen jännityskirjailija Ken Follett on kuvaillut suhdettaan luovan työn vaiheisiin seuraavasti: “Tutkimus on helpointa. Hahmottelu on hauskinda. Ensimmäinen versio on kaikkein työläin, koska silloin jokainen sana täytyy herättää henkiin. Uudelleenkirjoitus on oikein tyydyttävää.”

Luova prosessi koostuu erilaisista työvaiheista. Nämä työvaiheet ovat luonteeltaan konvergentteja eli kokoavia, tai divergenttejä, eli hajottavia. Konvergentti toiminta tarkoittaa pohjimmiltaan sitä, että tiettyä yksilöityä toimintaa hiotaan yhä virtaviivaisemmaksi. Konvergenttia toimintaa pidetään usein konservatiivisena: siinä pitäydytään vanhassa ja hyväksi havaitussa. Divergentti toiminta tarkoittaa puolestaan uuden etsimistä. Siinä pyritään entisessä pitäytymisen sijaan synnyttämään uudenlaisia tapoja ajatella, toimia ja olla. Divergenttiä toimintaa pidetään usein innovatiivisena ja luovana sen uutta synnyttävän vaikutuksen vuoksi.

Tasokas luova työ edellyttää kuitenkin sekä divergenttiä että konvergenttia toimintaa.

Toki voidaan ajatella, että luovuus on pohjimmiltaan divergenttiä: uusien ideoiden synnyttämistä. Mutta jos haluamme synnyttää uusia *hyviä* ideoita – ideoita, jotka todella toimivat – tarvitsemme myös konvergentteja työvaiheita.

Luovaa työtä voidaan tarkastella viisiportaisena prosessina. Luovan prosessin vaiheet asettuvat järjestyksessä janalle, jossa vasemmassa laidassa on divergentti toiminta ja oikeassa laidassa konvergentti toiminta. Mitä konvergentimpaa luova toiminta on, sitä syvempää harjaantuneisuutta ja tarkkarajaisempaa näkemystä se edellyttää tekijältään. Intuitiivinen kyky tunnistaa työssä olennainen syntyy vasta pitkäaikaisen harjoittelun tuloksena.

Luovan prosessin vaiheet ovat:

- 1) Kerääminen
- 2) Valikointi
- 3) Luonnostelu
- 4) Jalostaminen
- 5) Viimeistely

Keräämisvaihe synnyttää luovan työn perusmateriaalin. Valikointivaiheessa materiaalista eritellään käyttökelpoiset ja kelvottomat. Luonnosteluvaiheessa syntyy työn ensimmäinen versio. Jalostamisvaiheessa työtä hiotaan, kunnes se on valmis. Ja viimeistelyvaiheessa luovan työn tekijä tekee päätöksen työstämisen lopettamisesta. Seuraavassa luovan työn vaiheet ja niitä siivittävät tekniikat esitellään yksityiskohtaisemmin.

Luovan työn tekniikat

On syytä huomata, että luova prosessi ei välttämättä etene lineaarisesti keräämisvaiheesta viimeistelyyn. Luova prosessi on orgaaninen tapahtuma, jossa työvaiheesta toiseen siirtyminen tapahtuu intuitiivisesti ja jossa aiempiin työvaiheisiin voi palata tarpeen niin vaatiessa. Kullakin työvaiheella on kuitenkin omanlainen erityisluonteensa, ja kutakin työvaihetta voi edistää erilaisin luovan työn tekniikoin.

Seuraavassa esitellään joukko tekniikoita, joilla luovan prosessin vaiheita voi edesauttaa, ja joilla tyyppillisistä luovan työn ongelmista, kuten valkoisen paperin kammosta, kokonaiskuvan puutteesta ja ylityöstämisestä pääsee lopullisesti eroon. Jokaiselle luovan prosessin vaiheelle esitellään joukko työkaluja, joita voit hyödyntää erilaisissa ongelmatilanteissa, ja joita käyttämällä harjaannut luovan työn mestariksi. Kunkin tekniikan esittelyn lopusta löydät konkreettisen tiivistelmän siitä, mitä tekniikka tarkoittaa käytännössä.

Tämän oppaan mukana saat kaavion tässä esitellystä luovasta työkalupakista. Voit ripustaa kaavion esimerkiksi seinälle työpisteesi läheisyyteen, jolloin tekniikat pysyvät jatkuvasti tuoreessa muistissasi.

1. Kerääminen

Keräämisvaiheen tarkoituksena on synnyttää mahdollisimman kattava kokoelma materiaalia, josta luovan työn tulos voidaan synnyttää myöhempien työvaiheiden avulla. Kerääminen voi tarkoittaa joko konkreettista keräilyä, jota nimitetään tässä ideoiden poimimiseksi, tutkimustyötä, tai uuden materiaalin synnyttämistä joko improvisoinnin, lateraalisen ajattelun tai aivomyrskytekniikoiden keinoin.

Keräämisvaiheelle keskeistä on *kritiikittömyys*. Usein luova työ kilpistyy liian varhaiseen itsekritiikkiin. Tuloksena on valkoisen paperin kammo: kaikki ideat tuntuvat törmäävän kriittiseen kivimuriin. Ratkaisu tähän on riittävän monipuolinen ja aktiivinen kerääminen. Keräämisvaiheessa tuotat raakamateriaalia – et lopullista teosta. Vasta materiaalia käsittelemällä saavutat itsekritiikin ylittävän tuloksen. Näin ylität laadullisiin kriteereihin liittyvät ongelmat synnyttämällä riittävän määrän raakamateriaalia.

1.1 Ideoiden poimiminen

Filosofi Ludwig Wittgenstein kirjoitti esikoisteoksensa *Tractatus logico-philosophicus* ensimmäisen maailmansodan tiimellyksessä. Rintamalla palvellut nuori Wittgenstein saattoi saada oivalluksen kesken tulitaistelun. Jos filosofinalulla ei olisi ollut tapana taltioida ideoita heti niiden päähän pälkähtäessä, voisi hyvin olla, että *Tractatus* olisi jäänyt tyystin kirjoittamatta. Wittgenstein oli kuitenkin tunnollinen muistiinpanojen

tekijä. Rintamalta kertyneistä viikkosista syntyikin lopulta yksi analyyttisen filosofian merkkiteoksista.

Ideoiden poimiminen tarkoittaa sitä, että pyrit keräämään potentiaaliset ideat talteen myös silloin, kun et ole aktiivisesti luovassa työssä. Ihmisen muisti toimii hyvin taloudellisesti. Niinpä päähän juolahtava idea, jolle ei ole välitöntä käyttöä, unohtuukin usein hetkessä.

Monet nerokkaat teokset olisivat saattaneet jäädä tekemättä, jolleivät niiden tekijät olisi poimineet päähän juolahtanutta ideaa heti paikalla talteen.

Wittgenstein ei suinkaan ollut ainoa huippuajattelija, jonka työlle tunnollinen muistiinpanojen tekeminen oli keskeistä. Lukemattomat luovat nerot da Vincistä Edisonin, Hemingwaystä Picassoon taltioivat mieleensä juolahtaneet ideat myöhempää käyttöä varten. Näin he saivat ohikiitävät pienoisingraafit talteen, ja niitä oli myöhemmin mahdollista hyödyntää teoksen synnyttämisessä.

Pidä ideoiden poimimista varten aina mukana muistivihko ja kynä, sanelukone tai vaikkapa älykännykkä, johon ideat voi taltioida heti niiden yllättäessä. Näin keräät hiljalleen kattavaa kirjastoa erilaisista ajatuksista, jotka saattavat myöhemmin osoittautua kullanarvoisiksi itse luovaa työtä tehtäessä.

Ideat on myös tärkeää lajitella. Esimerkiksi Thomas Edison jätti jälkeensä hulpeat viisi miljoonaa sivua muistiinpanoja. Pienempikin määrä muistiinpanoja muuttuu käyttökelvottomaksi paperijätteeksi, jos ne päätyvät kasaksi laatikon pohjalle. Muistiinpanot on siis hyvä lajitella esimerkiksi toiminnallisten luokkien ja aihealueiden mukaan. Tarinan mukaan Edisonin lajittelumetodi oli niin tehokas, että hän pääsi käsiksi mihin tahansa yksittäiseen muistiinpanoon enimmillään viidessä minuutissa.

Toiminnalliset luokat ovat projektikohtaisia luokitteluja tai liittyvät erilaisiin elämäntilanteisiin, kuten harrastuksiin ja velvollisuuksiin. Aihealueet ovat puolestaan mitä tahansa alakohtaisia teemoja, kuten vaikkapa filosofiassa metafysiikka, tietoteoria ja logiikka, tai vaikkapa musiikissa melodia-aihiot, sointukierrot tai instrumentaatiot. Keksijä voi puolestaan lajitella ideansa esimerkiksi metodeihin, komponentteihin sekä elektronisiin ja mekaanisiin laitteisiin.

Hyvä tapa on pitää lisäksi aktiiviset projektit erillään arkistoitavista materiaaleista. Näin arkistoitavat materiaalit eivät sekaannu aktiivisesti tarvittaviin materiaaleihin. Aktiivisesti tarvittavia materiaaleja ovat sellaiset, jotka olet valikoinut käynnissä oleviin projekteihisi. Kaikki muu kerätty materiaali menee aluksi arkistoon. Voit myös pitää erityistä *hautomo*-luokkaa, johon keräät materiaalia orastavia projekteja varten.

Poimimalla ja lajittelemalla ideat keräät itsellesi jatkuvasti kasvavaa idea-arkistoa, johon on helppo turvautua uutta projektia aloittaessa. On hyvä huomata, että myös muu kiinnostava materiaali, esimerkiksi lehtileikkeet ja kiinnostavat artikkelit kannattaa

poimia talteen. Tällaisesta materiaalista voi myös olla paljon hyötyä luovaa teosta tai keksintöä synnyttäessä.

Käytännössä ideoiden poimiminen tarkoittaa seuraavaa:

- 1) Pidä aina mukana muistiinpanoväline: vihko, sanelukone, älykännykkä tms.
- 2) Merkitse ylös kaikki vähänkään kiinnostavat ideat.
- 3) Kerää talteen kaikki kiinnostavat artikkelit, kuvat, nettisivut yms.
- 4) Lajittele keräämäsi materiaali noin kerran viikossa toiminnallisiin luokkiin ja aihealueisiin.
- 5) Pidä aktiivisesti tarvitsemasi materiaalit erillään arkistoiduista materiaaleista.

1.2 Tutkimus

Kirjoittaessaan pääteostaan *Taru sormusten herrasta* J.R.R. Tolkien vietti vuosikautia tutkien kirjallisuutta, kansantarustoja ja jopa Kalevalaa ja suomen kieltä. Vaikka Tolkienilla olikin akateeminen tausta, tutkimustyön tarkoituksena ei ollut suinkaan synnyttää esimerkiksi uutta kirjallisuustieteellistä tutkielmaa Suomen kansalliseepoksesta. Tolkien keräsi tutkimustyöllään ennen kaikkea materiaalia rikkaan ja moniulotteisen fantasiamaailman, *Keski-Maan* luomiseksi. Tolkienin fantasiamaailmaa kansoittivat haltiat, kääpiöt, örkit ja hobitit. Vaikka nämä olennot olivatkin englantilaiskirjailijan mielikuvituksen tuotosta, niiden juuret olivat kansantarustoissa. Ilman laajaa tutkimustyötä Tolkienin rikas mielikuvitusmaailma olisikin jäänyt paperinohueksi.

Tutkimustyö ei tarkoita tässä välttämättä akateemista tutkimusta, vaikka toki akateemisestikin voi aiheitaan tutkia. Keräämisvaiheen tutkimustyö on eräänlainen muunnelma ideoiden poimimisesta. Kun ideoiden poimiminen tapahtuu muun elämän ohessa, on tutkimustyön tarkoituksena päämäärätietoisesti kerätä materiaalia tietystä aiheesta.

Tutkimustyössä pyritään muodostamaan kattava käsitys tutkittavasta asiasta.

Tämä tapahtuu tutustumalla esimerkiksi muuhun aiheesta tehtyyn tutkimukseen tai kokeita tekemällä. Tutkija pyrkii keräämään laajan otoksen materiaalia tutkimuskohteestaan ja tunnistamaan lainalaisuuksia ja säännönmukaisuuksia tässä materiaalissa.

Historiallista teosta kirjoittava kirjailija voi esimerkiksi lukea romaaninsa aikakauden merkkihenkilöiden elämänkertoja ja muodostaa käsityksen siitä, miten eri ihmiset ovat eläessään vuorovaikuttaneet. Ihmishahmoja maalaava kuvataiteilija voi puolestaan perehtyä ihmisen anatomiaan kokeita tekemällä, kuten tekivät esimerkiksi renessanssin

maalarinerot Leonardo ja Michelangelo. Keksijä voi puolestaan perehtyä alansa tuoreimpiin tieteellisiin läpimurtoihin perinpohjaisesti.

Tutkimustyö tuottaa usein sekä raakamateriaalia että tutkimustuloksia – tutkimuskohteesta syntyneitä oivalluksia. Nämä kannattaa arkistoida samanlaisten periaatteiden mukaan, kuin ideoita poimiessa. Näin tutkimustyön tuottama materiaali on aina käsillä luovaa työtä tehtäessä. Luovaa teosta varten tapahtuvan tutkimustyön ei kuitenkaan tarvitse välttämättä tuottaa uusia tuloksia – tässä pääasia on kerätty materiaali. Luovassa prosessissa tutkimustyön varsinainen päämäärä on itse luova teos.

Tutkimuksen ei tarvitse myöskään kestää vuosikausia – jopa yksittäistä päivälehtikolumnia varten voi tehdä tutkimusta googlaamalla, mitä aiheesta on sanottu. Sekä tutkimus että ideoiden poimiminen tuottavat raakamateriaalia, jota voi hyödyntää luovassa työssä. Olennainen ero näiden kahden menetelmän välillä on, että tutkimustyö on päämäärään suuntautunutta toimintaa, jolla on useimmiten alku ja loppu, kun taas ideoiden poimiminen on aktiviteetti, joka tuottaa arkistoihin jatkuvasti uutta materiaalia.

*Käytännössä **tutkimus** tarkoittaa seuraavaa:*

- 1) Kerää järjestelmällisesti tiettyyn aiheeseen liittyvää materiaalia työtäsi varten.
- 2) Tutki ja luokittele materiaalia ja pyri löytämään sen sisäisiä lainalaisuuksia.
- 3) Keräämisvaiheen tutkimuksen ei tarvitse tuottaa varsinaisia tutkimustuloksia – itse luova teos on tutkimuksen tulos.
- 4) Lajittele tutkimustyössä keräämäsi materiaali samoin kuin muutkin ideat.

1.3 Improvisointi

Improvisointi tarkoittaa tässä luovaa työtä ilman tarkkarajaista päämäärää. Pääsääntöisesti tässä oppaassa oletetaan, että luova työ pyrkii johonkin tarkkaan päämäärään – esimerkiksi teokseen tai ongelman ratkaisuun.

Improvisointi on luovaa toimintaa, jolla tällaista tarkkarajaista päämäärää ei ole.

Improvisaatio synnyttää usein suuren määrän raakamateriaalia, jota käsittelemällä voidaan synnyttää tasokas teos. Joissakin tapauksissa itse improvisaatio voi tuottaa jopa valmiin teoksen. Tämä vaatii kuitenkin pääsääntöisesti mestarillisen otteen improvisaatiokohteesta ja vuosikausien harjaantumisen improvisaatiossa. Useimmissa tapauksissa luova työ vaatii myös tietoista panosta.

Improvisointia tapahtuu, kun säveltäjä istuu pianon ääreen ja alkaa soittaa mitä mieleen juolahtaa. Tällöin tietoinen ajattelu jää taka-alalle ja säveltäjän intuitiivinen ote instrumenttiinsa synnyttää uutta materiaalia. Samaten improvisointia tapahtuu, kun kirjailija tai tiedemies istuu päätteen ääreen ja alkaa tuottaa tekstiä kappaleen sinne,

toisen tänne ilman ennalta asetettua tarkkarajaista aihetta tai tutkimusongelmaa. Kuvataiteissa improvisointi voi tarkoittaa lyijykynäluonnostelua tai vaikkapa Jackson Pollock -tyyppistä maalin roiskimista kankaalle. Pollockin mukaan hänen metodinsa oli ilmaista tuntemuksiaan, ei kuvailla niitä. Hän kierteli maalatessaan maahan asetettua kangasta ja roiski siihen maalia luoden intuitiivisesti sävyjen ja muotojen yhteensointuvia kokonaisuuksia.

Improvisaatio on oivallinen keino aloittaa luova prosessi. Kun ideoita ja raakamateriaalia on poimittu riittävästi, voit siivittää esimerkiksi kirjoitustyötä kirjoittamalla vapaasti kerätyn materiaalin varassa mitä mieleesi juolahtaa. Päämääränä on tällöin vain tuottaa mahdollisimman paljon tekstiä. Samaten voit aloittaa sävellystyön istahtamalla instrumentin ääreen ja tutkimalla minkälaisia aihioita siitä irttoa intuitiivisesti. Tällöin kritiikittömyys mahdollistaa monenlaisten ideoiden esille pääsyn. Näistä toimivat ja toimimattomat arvioidaan myöhemmissä työvaiheissa.

*Käytännössä **improvisointi** tarkoittaa seuraavaa:*

- 1) Hyödynnä harjaantuneisuuttasi ja synnytä uutta materiaalia improvisoimalla: kirjoita, soita tai maalaa mitä mieleen juolahtaa.
- 2) Älä ole liian kriittinen improvisointiasi kohtaan – näin kehityt myöskin paremmaksi improvisoijaksi.
- 3) Improvisaation taito on osoitus suuresta harjaantuneisuudesta. Älä siis masennu, vaikkei tekstisi vielä lentäisi kuin Joycen *Odysseus*, taulusi näyttäisi pollockilaiselta mestariteokselta, trumpetinsoittosi kuulostaisi Miles Davisilta, tai fuugasi Bachilta.

1.4 Lateraalinen ajattelu

Thomas Edisonilla oli uutta työntekijää palkatessaan tapana viedä ehdokas keittolounaalle. Jos työnhakija suolasi keittonsa ennen maistamista, Edison jätti miekkosen palkkaamatta. Hän ei halunnut palkkalistoilleen ihmistä, jolla on liian vahvoja ennakkokäsityksiä.

Joskus uuden synnyttäminen voi tuottaa ongelmia vakiintuneiden käsitystemme vuoksi. Koska ihmisen ajattelu koostuu erilaisista prosesseista, jotka hioutuvat kokemuksen myötä kaavamaisiksi, emme usein näe ratkaisumahdollisuuksia, jotka edellyttävät olemassa olevan ajattelutavan muutosta.

Parkkiintuneita ajatusprosesseja voi rikkoa ja muokata lateraalisen ajattelun keinoin. Edward de Bonon 1960-luvulla lanseeraama käsite tarkoittaa ajattelua, jossa pyritään erilaisin keinoin rikkomaan totunnaiset ajattelun kaavat. Lateraalinen, eli laidoilla tapahtuva ajattelu eroaa vertikaalisesta, eli pystysuuntaisesta ajattelusta. Vertikaalinen ajattelu on johdonmukaista, vakiintuneisiin ajattelutapoihin nojaavaa päättelyä – siis normaalia ajattelua.

Lateraalisessa ajattelussa pyritään puolestaan synnyttämään yllättäviä ja äkkivääriä tilanteita, jotka ruokkivat uudenlaisia ajattelutapoja.

Ajattelua voi lateralisoida eri tavoin. Tyypillisiä lateraalisen ajattelun tekniikoita ovat *sattumanvaraisuuden hyödyntäminen*, *provokaatio* ja *haastaminen*. Sattumanvaraisuuden hyödyntäminen tarkoittaa sitä, että tuot tilanteeseen jonkin täysin sattumanvaraisen muuttujan, jolla ohjaat tilannetta uuteen ja yllättävään suuntaan.

Voit esimerkiksi kirjoittaessasi valita jonkin näkemäsi esineen ja kytkeä sen mukaan kirjoitukseesi. Artikkelisi syvänmerenkaloista voi saada aivan uusia ulottuvuuksia, kun kytket siihen mieliteitäsi esimerkiksi leivänpaahtimesta. Tässä tulee muistaa, että kyseessä on keräämisvaiheen työkalu – lopulliseen tuotokseen leivänpaahtin tuskin jää, mutta tämä yllättävä kytkös saattaa avata uudenlaisia näkökulmia myös kala-aiheeseen. Kenties leivänpaahtimen hehkuvat vastukset saavat huomiosi kiinnittymään syvänmerenkalojen valaisukykyyn. Näin artikkelisi saa aivan uudenlaisen näkökulman.

Provokaatiossa esitetään jokin näennäisesti mieletön ehdotus, joka pyritään ottamaan tosissaan.

Auton iskunvaimentimia suunnitteleva työryhmä voisi pohtia, miten iskunvaimentimet tulisi suunnitella, jos autossa olisikin neliskanttiset renkaat. Nelikulmaiset renkaat johtaisivat säännöllisiin töyssyihin, joita iskunvaimennin voisi ennakoida, mahdollistaen näin pehmeän kyydin. Kenties pyöreärenkainenkin auto voisi hyötyä ennakoivasta iskunvaimentimesta: autoon voisi asentaa sensorin, joka tunnistaisi tien epätasaisuudet, joiden nojalla iskunvaimennin ennakoisi töyssyjä ja toimisi näin puhtaasti mekaanista laitetta jouhevammin.

Haastaminen tarkoittaa sitä, että kyseenalaistat jonkin itsestään selvältä vaikuttavan seikan ja mietit, mitä seuraisi, jos näin ei olisikaan. Haastava ajattelu on johtanut parhaimmillaan radikaaleihin tieteellisiin vallankumouksiin.

Joskus esimerkiksi nämä kysymykset ovat olleet radikaaleja haasteita: “Mitä jos aurinko ei kierräkään maata?” ja “Mitä jos aika ei kuljekaakaan aina samaa tahtia?” Näistä haasteista seurasivat nykyinen, kopernikaaninen käsityksemme aurinkokunnasta, ja Einsteinin suhteellisuusteoria. Nykyaikana haastaminen voi tarkoittaa esimerkiksi kysymystä: “Mitä jos voisin olla kahdessa paikassa yhtä aikaa” tai “Mitä jos ympyrä olisi kulmikas?”. Nämä kysymykset ovat ensi silmäyksellä pitkälti mielettömiä, mutta saattavat ravistella hereille aivan uudenlaisia tapoja tarkastella jotakin käsillä olevaa ongelmaa.

Lateraalisen ajattelun mestariksi voi kouliintua ylläolevien metodien ohella ratkomalla arvoituksia sekä lukemalla ja kertomalla vitsejä. Sekä arvoitukset että huumori nojaavat usein tyypillisten ennakkokäsitystemme harhaanjohtavuuteen. Moni arvoitus ratkeaa vasta, kun luovomme jostakin näennäisen välttämättömästä ennakkokäsityksestämme. Tämän oppaan lopun linkkilistalta löydät linkkejä arvoituksia, illuusioita ja erityisesti lateraalisia arvoituksia sisältäville verkkosivuille, joilla voit kouliä omaa lateraalista ajattelukykyäsi.

Käytännössä lateraalinen ajattelu tarkoittaa seuraavaa:

- 1) Tuo mukaan jokin täysin satunnainen tekijä ja tutki, mitä ajatuksia se herättää.
- 2) Provosoi omaa ajatteluasi kärjistämällä tai esittämällä mielettömiä vaihtoehtoja.
- 3) Haasta vallitsevat ennakkokäsitykset ja pyri kysymään: “Mitä jos näin ei olisikaan?”
- 4) Lateraalisen ajattelun taitoa voi myös harjoitella ratkomalla arvoituksia ja lukemalla vitsejä.

1.5 Aivomyrsky

Aivomyrsky on sosiaalinen tapa hyödyntää ihmisten luontaista luovaa kyvykkyyttä. Aivomyrsky on tehokas työtapa erityisesti luovassa ongelmanratkaisussa. Ihmisten erilaiset näkökulmat tarkasteltavaan asiaan avaavat uudenlaisia ratkaisumahdollisuuksia ja synnyttävät uusia ideoita.

Aivomyrsky tarkoittaa pelkimmillään ryhmässä tapahtuvaa kritiikitöntä ideoiden keräämistä.

Tällöin listataan tietyn aikarajan puitteissa niin paljon ideoita kuin vain mahdollista. Myös täysin järjettömät ideat kirjataan mukaan. Lisäksi huumorilla on tärkeä rooli aivomyrskytyöskentelyssä – huumori perustuu usein lateraaliseen ajatteluun ja näin siivittää ryhmässä tapahtuvaa luovaa työtä.

Aivomyrsky on erittäin tehokas tapa tuottaa raakamateriaalia luovaa työtä, ja erityisesti luovaa ongelmanratkaisua varten. Tämän oppaan liitteenä löydät yksityiskohtaiset ohjeet huipputehokkaaseen argumentatiiviseen aivomyrskymetodiin, jolla pystyt ryhmäsi kanssa synnyttämään lyhyessä ajassa suuren määrän käyttökelpoisia ideoita ongelmanratkaisutilanteisiin.

Käytännössä aivomyrsky tarkoittaa seuraavaa:

- 1) Kokoa ryhmä aivomyrskysessiota varten.
- 2) Kerätkää ideoita ryhmässä positiivisessa hengessä ilman kritiikkiä.
- 3) Pyrkikää painottamaan ideoiden määrää, ei laatua.
- 4) Kun ideoita on kerätty tarpeeksi, arvioikaa niitä ja yrittäkää löytää niistä parhaat ratkaisuehdokkaat.
- 5) Voitte myös käyttää erityisiä aivomyrskymetodeja, kuten tämän oppaan liitteenä esitettyä metodia.

2. Valikointi

Suuri määrä raakamateriaalia ei yleensä johda vielä valmiiseen teokseen. Tätä varten materiaalia täytyy jalostaa. Ensimmäinen työvaihe materiaalin keräämisen jälkeen on usein käyttökelpoisen materiaalin valikointi. Tällöin käyt raakamateriaalia läpi kriittisesti. Valikointivaiheessa arvioidaan, onko jokin tietty materiaali käyttökelpoinen käsillä olevan työn kannalta.

Ongelmanratkaisutyössä valikointi voi tarkoittaa esimerkiksi aivomyrskyssä kerätyn materiaalin lajittelua käyttökelpoisiin ja kelvottomiin ideoihin. Kirjoitustyössä valikointi voi tarkoittaa tarkoituksenmukaisten lähdemateriaalien valitsemista tai käyvän tuntuisten ideoiden siirtämistä tekstinkäsittelyohjelmaan. Kuvanveistäjä voi puolestaan panostaa juuri oikean marmoripaaden valintaan, tai eliminoida epäkelvot vaikuttavia asentovaihtoehtoja patsasta suunnitellessaan. Keksijä voi esimerkiksi arvioida kehittämiensä tai keräämiensä komponenttien soveltuvuutta työn alla olevalle projektille.

Valikoinnissa voit turvautua joko dialektiseen tai dialogiseen metodiin. Lisäksi soveltuvia ideoita kannattaa jaotella erilaisiin luokkiin; luokittelu helpottaa materiaalin arviointia ja saattaa avata kokonaan uudenlaisia näkökulmia kerättyyn materiaaliin. Valikointivaiheessa poimitaan kerätystä materiaalista alkuun käyttökelpoisimman tuntuiset, jotta luonnostelu sujuisi jouhevammin. Kerätyn materiaalin pariin voi tuki palata myös luonnostelu- ja jalostusvaiheessa.

2.1 Dialoginen ja dialektinen metodi

Valikointia voi lähestyä joko dialogisesti tai dialektisesti. Dialektiikka tarkoittaa perinteistä kriittistä metodia, jossa pyritään arvioimaan, mikä ideoista toimii ja mikä ei. Dialektiikka etenee vastakkainasettelujen kautta ja tuottaa tuloksena joko vahvistuksen jonkin olemassa olevan idean paremmuudesta tai synteessin eli kompromissin joistakin ideoista. Dialektinen valikointimetodi on tyypillinen erityisesti ongelmanratkaisussa. Usein ongelmanratkaisutilanteessa on päämääränä löytää toimivin mahdollinen ratkaisu ongelmaan. Tällöin dialektinen metodi toimii usein hyvin.

Dialektinen metodi tarkoittaa käytännössä ideoiden kriittistä arviointia.

Arviointia voi harjoittaa joko yksin tai keskustelemalla. Käy tällöin ideoita läpi ja mieti, miksi tietyt ideat voisivat olla olennaisia työn kannalta ja miksi toiset eivät puolestaan toimi. Tarkoituksena on synnyttää joukko parhaita ideoita, tai tunnistaa paras vaihtoehto monista.

Dialogisessa metodissa lähtöolettamana on sen sijaan, ettei yksittäistä parasta ratkaisua ole välttämättä lainkaan olemassa. Tällöin pyrkimyksenä on erilaisten ideoiden yhtensovittaminen niin, että ne tukevat toisiaan. Dialoginen metodi on tyypillisempi esimerkiksi taideteosta luotaessa: tällöin erilaiset ideat pitää saada istumaan hyvin yhteen. Dialogista metodia voi kuitenkin hyödyntää myös ongelmanratkaisussa: joskus

ongelma ratkeaa vain, kun sitä pystytään tarkastelemaan riittävän monipuolisesti erilaisista näkökulmista.

Dialoginen metodi tarkoittaa käytännössä ideoiden yhteen sovittamista.

Tässä intuitiolla on varsin merkittävä rooli. Mitään tarkkarajaista säännöstöä dialogiseen arviointiin ei voi antaa. Olennaista on ideoiden asemointi niin, että ne tukevat toinen toistaan. Tässä harjaantuneisuus omaan alaan on tehokkain työkalu. Karkeasti voikin sanoa, että dialektinen metodi sopii ideoiden arviointiin myös aloittelijalle, mutta dialoginen ymmärrys vaatii arvioijalta kehittyneitä herkkyyttä ja kyvykkyyttä omalla alallaan.

*Käytännössä **dialektinen ja dialoginen metodi** tarkoittavat seuraavaa:*

- 1) Dialektinen metodi tarkoittaa, että pyrit arvioimaan ideoiden paremmuutta suhteessa toisiinsa. Tässä tuloksena on usein joukko parhaita ideoita – tai jopa yksi paras idea.
- 2) Dialoginen metodi tarkoittaa, että pyrit sovittamaan erilaisista ideoista sopusointuisen kokonaisuuden. Tällöin yksikään idea ei välttämättä ole parempi kuin toinen, mutta yhdessä ne muodostavat toimivan kokonaisuuden.

2.2. Luokittelu

Keräämisvaihe saattaa tuottaa ylenpalttisen määrän ideoita. Sekalaisen ideajoukon arviointi voikin olla joskus erittäin vaikeaa. Tästä syystä ideoita on toisinaan järkevää valikoida luokittelemalla niitä erilaisiin yläluokkiin. Tällöin ideoista hahmottuu selkeämmin säännönmukaisuuksia, ja yläluokkien sisällä on helpompaa arvioida erilaisten ideoiden toimivuutta. Ideoita on toki luokiteltu jo toiminnallisiin luokkiin ja aihealueisiin itse keräämisvaiheessa.

Valikointivaiheen luokittelumetodi tarkoittaaakin tarkkarajaisten luokittelujen tekemistä itse käsillä olevan tehtävän ehdoilla.

Luokittelu on kaksiteräinen miekka: kukin luokittelu synnyttää konvergentin ajattelumallin, jonka mukaan tietyt ideat kuuluvat samaan ryhmään ja ovat näin erilaisia kuin muut. Ideoita voi luokitella käytännössä äärettömän monin eri tavoin. Luokittelu voi myös sitoa ajattelua liikaa. Luova työ edellyttää kuitenkin selkeät rajat – täysin rajoitta tapahtuva luova työ johtaa harvoin hedelmällisiin lopputuloksiin. Kuten Albert Einstein on sanonut, “Nerouden ja typeryyden ero on siinä, että nerolla on rajansa.”

Jos luokittelu alkaa kuitenkin sitoa luovaa työtä liikaa, voi luokkia rikkoa esimerkiksi käyttämällä lateraalista ajattelua.

Pyri luokitellessasi tunnistamaan ideoista yhteisiä piirteitä ja lajittelemaan ne esimerkiksi pinoihin yläluokkiensa mukaan.

Säveltäjä voi lajitella esimerkiksi surulliset ja iloiset melodiat, reippaat ja laiskat rytmit, rikkaat ja köyhät sointukierrot. Kuvataiteilija voi puolestaan lajitella punaiset ja siniset sävyt, rohkeat ja arat aiheumat tai vaikkapa lyijykynä- ja sivellinluonnokset. Tiedemiehen luokittelut voivat taas seurata olemassa olevia tieteellisiä kategorioita, tieteenalan sisäisiä luokitteluja tai vaikkapa tieteelle tyypillisiä toiminnallisia luokkia: tiedemiehen ideat voivat jakaantua koeideoihin, artikkeli-ideoihin ja tutkimusyhteistyöideoihin.

Myös lajittelussa voit soveltaa lateraalista ajattelua ja luovaa hulluutta: voit keksiä aivan omanlaisia uusia kategorioita, jotka voivat osoittaa uudenlaisia suhteita keräämässäsi materiaalissa. Lateraalinen kategoria voisi olla esimerkiksi: “kaikki esineet, jotka ovat käyriä ja sinertäviä”.

Luokittelun tuloksena ideat ovat jakautuneet selkeämmiksi kokonaisuuksiksi, joiden sisällä ideoiden keskinäinen arviointi voi olla helpompaa. Joskus ideoiden luokittelun jälkeen voi olla hyödyllistä sekoittaa ideat ja luokitella ne joidenkin aivan eri kriteerien mukaan, jolloin kerätystä materiaalista hahmottuu taas uudenlaisia säännönmukaisuuksia.

Käytännössä luokittelu tarkoittaa seuraavaa:

- 1) Pyri löytämään keräämästäsi materiaalista säännönmukaisuuksia.
- 2) Jaa materiaalit yläluokkiin tunnistamiesi säännönmukaisuuksien mukaan.
- 3) Voit myös sekoittaa luokittelut ja järjestellä ideat erilaisiin luokkiin.
- 4) Jos tekemäsi luokittelut sitovat luovaa työtäsi liikaa, voit joko sekoittaa materiaalin tai turvautua lateraaliseen ajatteluun.

3. Luonnostelu

Luonnosteluvaihe on luovan työn ensirakkaus: siinä tapaat tulevan teoksesi ensimmäistä kertaa. Kenties juuri tästä syystä luonnosteluvaihe on se, missä suurin osa luovasta työstä yleensä tehdään. Eräs suurimpia esteitä tasokkaan luovan työn synnyttämiseksi on, että luovan työn tekijä ryhtyy suoraan luonnostelemaan, kuvitellen pian jo olevansa jalostamis- tai peräti viimeistelyvaiheessa.

Luonnosteluvaiheessa luovan työn tulos hahmottuu konkreettisesti ensimmäistä kertaa. Luonnosvaiheessa teoksella on useimmiten jo jonkinlainen rakenne, ja sen suuret linjat ovat selvillä. Tässä vaiheessa on siis olennaista olla jo melko hyvin perillä siitä, mitä olet tekemässä.

3.1 Visiointi

Visiointi tarkoittaa mielikuvituksen hyödyntämistä aktiivisesti työn lopputuloksen hahmottamiseksi.

Visiointi tarkoittaa sitä, että valikoidun tai improvisoidun materiaalin pohjalta pyritään synnyttämään mahdollisimman rikas ja eläväinen mielikuva lopullisesta työn tuloksesta.

Visiointi on sitä tehokkaampaa, mitä rikkaampaa se on. Visioinnissa ei kuitenkaan ole kysymys pelkästään yksityiskohtien etukäteen miettimisestä, vaan ennen kaikkea intuitiivisen tuntuman löytämisestä lopulliseen työn tulokseen kokonaisuutena. Visioinnissa synnytetään mielikuva, joka koskettaa mahdollisimman laaja-alaisesti kaikkien aistien kirjoa.

Visioinnin rikkaus tarkoittaa, että synnytät kaikkia aistejasi koskettavan mielikuvan niistä tuntemuksista, mitä lopullinen työ herättää: miltä artikkeli tuntuu kädessä, minkälainen olo sen lukemisesta seuraa, miltä teksti näyttää sen sivuilla; miltä taideteos näyttää, miten se täyttää huoneen; minkälaisia sielunliikkeitä musiikkiteos synnyttää. Erityisesti keksijälle visiointi on tuiki tärkeä työkalu: kun keksijä muodostaa mielessään kuvan siitä, miltä toimiva keksintö näyttää, kuulostaa ja tuntuu, ohjaa tämä visio hänen toimintaansa tehokkaasti.

Rikas visio ohjaa myöhempiä työvaiheita koordinoimalla ajatusprosesseja luontevasti ja intuitiivisesti kohti visioitua lopputulosta. Visio valaa myös luovaan tekijään uskoa työn onnistumisesta. On tosin huomioitava, että visiointi ei sovi kaikille luovan työn tekijöille. Jotkut taiteilijat saattavat työstää teostaan hyvinkin valmiiksi, ennen kuin he muodostavat käsityksen lopputuloksesta. Mutta mitä aiemmin kykenet synnyttämään rikkaan vision, sitä jouhevampaa työ on saattaa loppuun.

Käytännössä visiointi tarkoittaa seuraavaa:

- 1) Hyödynnä mielikuvitustasi ja pyri muodostamaan mahdollisimman rikas mielikuva lopullisesta työn tuloksesta.
- 2) Hyödynnä kuvitellessasi kaikkia aisteja: miltä lopullinen työ tuntuu, kuulostaa ja näyttää, miltä se maistuu, miltä se tuoksuu. Pyri mahdollisimman elävään ja rikkaaseen mielikuvaan.
- 3) Luova työ ei välttämättä vaadi tarkkarajaista visiota, mutta mitä rikkaammin visioit, sitä miellyttävämpää ja helpompaa työ on saattaa loppuun.

3.2 Hahmottelu

Leonardo da Vinci siirtyi vuonna 1482 Milanon herttua Ludovico Sforzan hoviin. Da Vincin työtehtäviin kuului muun muassa sotakoneiden suunnittelua ja maalaustöitä. Keskeisin syy renessanssin Milanoon siirtymiselle oli suunnitella uljas ratsastajapatsas herttuan edesmenneen Francesco-isän muistoksi. Da Vinci oli kuitenkin

parantumaton viivästelijä. Myös Milanon hevospatsas jäi luonnoksen asteelle: patsaasta luotiin vain savesta muovattu hahmotelma; itse messinkivalosta ei koskaan tehty. Myös savihevonen koki lopulta kovan kohtalon: Milanon vallanneet ranskalaisotilaat käyttivät sitä ammutaharjoitustensa maalitauluna.

Hahmottelu tarkoittaa tässä sitä, mitä yleensä tarkoitetaan kun puhutaan luonnostelusta. Hahmottelu on siis työn ensimmäisen konkreettisen version synnyttämistä.

Hahmotelma voi olla artikkelin ensimmäinen luettava versio, messinkihevosen savesta muotoiltu esikuva, lyijykynäpiirros tai sävelteos jolla on alku ja loppu. Hahmotelma voi myös olla keksintö, joka ei ihan vielä toimi, tai joka toimii vain osin.

Vaikka hahmottelu ja improvisointi ovatkin hyvin samantapaisia, uutta ja konkreettista synnyttäviä työvaiheita, on niillä yksi merkittävä ero. Siinä missä improvisoinnin tulisi olla lähes täysin vapaata kritiikistä, on hahmotteluvaiheessa kriittisyys jo tärkeää. Siksi hahmottelua ei yleensä kannata aloittaa ennen kuin materiaalia on riittävästi – ilman materiaalia tapahtuva hahmottelu törmää usein itsekritiikin kivimuuriin.

Hahmottelussa on keskeistä keskittyä suuriin linjoihin – liiallinen yksityiskohtiin keskittyminen saattaa viedä huomion pois työstä kokonaisuutena.

Hahmotteluvaiheessa syntyy teoksen ensimmäinen varsinainen versio – jotain, mitä voi jo tietyssä mielessä pitää teoksena. Tässä vaiheessa lopullisen teoksen suuret linjat ovat nähtävissä tai kuultavissa, ja paljon lopulliseen teokseen jäävää materiaalia on jo esillä. Artikkelilla tai sävelteoksella on jo jonkinlainen alku ja loppu, ja maalauksesta on jo erotettavissa lopullisen työn keskeiset aiheet.

Hahmotteluvaihe on tärkeä käännekohta luovassa työssä ja ehdottomasti yksi palkitsevimpia työvaiheita. Hahmotteluvaiheessa konvergentit ja divergentit toimet ovat hyvin vahvasti tasapainossa: samalla kun luodaan vielä uutta, on alettu myös tiivistää olennaisia puolia olemassa olevasta materiaalista. Tasokkaan tuloksen aikaansaamiseksi hahmotteluvaiheeseen jääminen ei kuitenkaan riitä – savihevonen ei ole vielä loppuun saatettu teos. Työ täytyy jalostaa valmiiksi niin, että kaikki epäolennainen on karsittu siitä pois.

*Käytännössä **hahmottelu** tarkoittaa seuraavaa:*

- 1) Synnytä valikoimastasi materiaalista ensimmäinen raakavedos lopullisesta työstä. Se voi olla piirrosluonnos, sävellysaihio tai tekstin runko.
- 2) Hahmotelmassa on usein hyvä olla alku ja loppu – pyri synnyttämään suuret linjat lopullisesta työstä.
- 3) Älä keskity tässä vaiheessa vielä liikaa yksityiskohtiin.

4. Jalostaminen

Ernest Hemingway totesi kerran näin: “Jos kirjailija tuntee aiheensa riittävän hyvin, hän voi jättää paljon sanomatta. Jäävuoren liikkeen uljaus syntyy siitä, että yhdeksän osaa kymmenestä on kätkössä veden alla.”

Laadukkaan lopputuloksen kannalta se, mikä on jätetty pois on yhtä olennaista kuin se mitä nähdään tai kuullaan. Luova työ ei ole lähestulkoon koskaan ensimmäisellä pensselinvedolla valmiin synnyttämistä. Luova työ on monimutkainen prosessi, jossa tuotetaan, muotoillaan ja hiotaan materiaalia jotakin päämäärää kohti. Erittäin tärkeää on tunnistaa työssä olennainen ja poistaa siitä kaikki turha.

Jalostamisvaiheessa tarkastelet työtä kriittisesti kokonaisuutena, ja poistat sellaiset osat, jotka eivät tue kokonaisuutta. Samaten voit tarpeen vaatiessa lisätä elementtejä tukemaan hahmotelmaa. Hyvä nyrkkisääntö on kuitenkin jalostaa veitsellä – poistamalla toimimattomat kohdat kaikkein arvokkain jää näkyvämmiin esiin.

Olennaista jalostamisvaiheelle on vuorottelu kokonaiskuvan ja pikkutarkan yksityiskohtiin keskittymisen välillä.

Tärkeää on kokonaisuus – mutta se syntyy vasta kun kaikki yksittäiset elementit ovat keskenään hyvässä tasapainossa.

4.1. *Muokkaa! Muokkaa! Muokkaa!*

Tarinan mukaan Edisonilta kysyttiin, miltä tuntui epäonnistua tuhansia kertoja ennen kuin hän viimein keksi toimivan version hehkulamppusta. Edison totesi: “En ole epäonnistunut kertaakaan. Olen vain onnistuneesti eliminoinut kymmenen tuhatta toimimatonta lähestymistapaa.” Jos Edison olisi pysytellyt luonnosteluvaiheessa, olisi tuloksena ollut yksi toimimaton hehkulamppu – siinä kaikki. Siksi jalostaminen ja työn muokkaaminen on erittäin tärkeä työvaihe luovassa työssä. Päämääränä ei ole vain luoda jotain, vaan luoda jotain laadukasta – jotain, joka toimii.

Keksintöjen kohdalla työn laatua on helppo arvioida: hyvä keksintö on toimiva keksintö. Muunkaan luovan työn laatu ei ole yksityisasia. Kuten psykologi Mihaly Csikszentmihalyi on huomauttanut, luovan työn arviointi edellyttää aina myös sosiaalista yhteisöä. Siksi jalostamisvaiheessa on tärkeää myös huomioida, kenelle työ on suunnattu. Erinomainen kirjoittajan nyrkkisääntö kuuluu seuraavasti: “kirjoita itsellesi, muokkaa yleisöllesi”. Toisin sanoen, keskity keräämis- ja luonnosteluvaiheissa kuuntelemaan omaa intuitiotasi ja mene sinne, minne sydämesi kuljettaa. Mutta kun jalostat työstäsi lopullista versiota, on syytä huomioida myös, kenelle teoksesi suuntaat.

Muokkaaminen tarkoittaa työn kriittistä tarkastelua ja hiomista.

Työ kannattaa käsitellä useaan kertaan – jokainen muokkauksierros hioo työtä entisestään. Työ kannattaa käydä läpi vähintään kolme kertaa, mutta mieluummin runsaasti useammin.

Kirjoittajalle tämä tarkoittaa tekstin oikolukua ja korjailua, maalarille työn kriittistä tarkastelua, päälle maalaamista ja yksityiskohtien hiomista. Säveltäjä voi puolestaan kuunnella tai soittaa teostaan läpi ja arvioida kriittisesti sen eri osa-alueita korjaten niitä tarvittaessa. Tutkija taas tarkastelee tekstiä kokonaisuutena, arvioi argumenttirakenteita ja varmistaa faktojen paikkansapitävyyden. Keksijälle muokkauksiteeri on yksiselitteinen: työtä tulee muokata niin pitkään, että se toimii.

On syytä huomioida, että kaikkia virheitä ei välttämättä kannata korjata. Joskus jokin alkujaan virheeltä vaikuttanut yksityiskohta voikin antaa työlle ennennäkemättömän omaleimaisen sävöyksen.

Keräämis-, valikointi- ja luonnosteluvaiheessa työstä on syntynyt ensimmäinen versio. Nyt työstät tätä luonnosta yhä valmiimmaksi tarkastelemalla kriittisesti ja omaa intuitiotasi seuraten työn eri osa-alueita. Erityisen tärkeää on huomioida, että työ on kokonaisuus, ei kokoelma nokkelia oivalluksia. Siksi seuraavat kaksi työkalua ovatkin erittäin hyödyllisiä tarkastelun avittajia jalostamisvaiheessa.

*Käytännössä **muokkaaminen** tarkoittaa seuraavaa:*

- 1) Tarkastele työtäsi kriittisesti ja hio yksityiskohtia.
- 2) Pyri korjaamaan työstä virheet, jos se on tarkoituksenmukaista.
- 3) Muokkaa vähintään kolme kertaa – mieluummin runsaasti useammin.
- 4) Jokaisen muokkauksierroksen pitää viedä työtä valmiimmaksi kokonaisvaltaisesti – ei kokoelmana nokkelia oivalluksia.

4.2 KISS

1300-luvun taitteessa eläneen fransiskaanimunkki William Occamilaisen yleisesti *Occamin partaveitsenä* tunnettu maksimi on nykyaikaisen tieteellisen tutkimuksen keskeinen ohjenuora. Occamin partaveitsi kuuluu näin: “Jos kahdella tieteellisellä teoriolla on yhtäläinen selitysvoima, on näistä valittava yksinkertaisempi.” Toisin sanoen, jos kaksi teoriaa kykenee ennustamaan kaikki samat ilmiöt, on parempi teoria se, joka edellyttää pienemmän määrän ennako-olettamuksia. Samaa periaatetta tulee soveltaa myös luovassa työssä.

KISS-lyhenne tulee sanoista “Keep It Simple, Stupid” – *pidä se yksinkertaisena, toope!* Se tarkoittaa, että jalostamisvaiheessa on tarkoituksenmukaisinta pyrkiä mahdollisimman pelkistettyyn ilmaisuun. Paino tässä on sanalla ‘mahdollisimman’. Kyse ei ole tietenkään siitä, että jokaisen teoksen pitäisi olla minimalistinen. Mutta jokaiseen teokseen pitää jättää ainoastaan ne elementit, jotka ovat aivan välttämättömiä sen toimimisen kannalta. Kuten Albert Einstein on sanonut, kaikki tulee tehdä niin yksinkertaisesti kuin mahdollista – muttei yksinkertaisemmin.

Toisin sanoen: jos jotain voi jättää pois, se pitää jättää pois.

Monien elementtien kohdalla kysymys sen tärkeydestä voi olla kuitenkin vaikeasti ratkaistavissa. Mieleen juolahtaa helposti ajatus siitä, että kenties juuri tämä virke tai sävelkulku on sittenkin kriittinen työn onnistumisen kannalta. Siksi esimerkiksi kirjoittaessa hyvä tekniikka onkin tällöin poistaa osia tekstistä omaan 'ylijääneet'-tiedostoonsa. Jos kaipaavat niitä vielä muutaman päivän kuluttua, voit tällöin palata niiden pariin. Useimmiten poistettua tekstiä ei kuitenkaan tule ikävä – ja lopputulos on parempi. Jos se on työtapasi puolesta mahdollista, siirrä poistetut osiot talteen siltä varalta, että kaipaavat niitä myöhemmin.

Pyri siis työtä jalostaessasi niin pelkistettyyn ilmaisuun kuin ilmaisutyyliä sallii. Vaikka tyyliä olisi gotiikka tai wagneriaaninen ooppera, kannattaa kaikki turha eliminoida lopputuloksesta.

*Käytännössä **KISS** tarkoittaa seuraavaa:*

- 1) Pyri poistamaan kaikki turha.
- 2) Jos voit jättää jotain pois, se pitää jättää pois.
- 3) Jos elementtien poistaminen tuntuu vaikealta, älä tuhoa niitä vaan siirrä ne toisaalle talteen, jos se on mahdollista.
- 4) Pyri niin pelkistettyyn ilmaisuun kuin ilmaisutyyliä sallii.

4.3. Kill Your Darlings

Tunnettu englanninkielinen ohjenuora kehottaa tuhoamaan mielitiettynsä. Tätä ohjetta tulkitaan kuitenkin yleensä aivan väärin. Monet ajattelevat, että se tarkoittaa, että kaikki sellainen, mistä pitää täytyisi poistaa työstä. Siksi harvat seuraavat tätä sinänsä tuiki tärkeää ohjenuoraa.

Kill Your Darlings ei suinkaan tarkoita sitä, että työstä pitää poistaa kaikki, mistä pidät.

Se tarkoittaa, että jos työssä on jokin lempilapsi, jota jätät kerta toisensa jälkeen ihastelemaan, tulee se poistaa lopullisesta tuloksesta.

Jos huomiosi kiinnittää kerta toisensa jälkeen joku argumenttirakenne, dialogin pätkä, joku visuaalinen yksityiskohta, joku melodinen oivallus, pitää se poistaa. Syy tähän on yksinkertainen. Luovan työn tulos on kokonaisuus. Jos tuloksena on vain kokoelma nokkelia oivalluksia, ollaan pohjimmiltaan jääty vain jonkinlaiseen edistykseelliseen keräämisvaiheeseen. Kokonaisuudessa puolestaan jokainen elementti tukee toistaan niin, että työ toimii kokonaisvaltaisena yksikkönä.

Tällöin nokkelat yksittäiset oivallukset, jotka siirtävät huomion pois kokonaisuudesta, häiritsevät kokonaisuutta. Siksi ne tulee poistaa. Neronleimauksia ei tietenkään kannata tuhota atomeiksi. Sen sijaan ne kannattaa arkistoida omaan "ylijääneet oivallukset" -

luokkaansa idea-arkistoosi, josta ne saattavat tuonnempana nousta keskeisiksi osiksi jotain toista teosta. Tällä tavoin kokonaisuuteen sopimattomat oivallukset saa poistettua lopullista työtä häiritsemästä ilman, että ne menisivät itsessään hukkaan.

*Käytännössä **Kill Your Darlings** tarkoittaa seuraavaa:*

- 1) Jos huomaat toistuvasti onnittelevasi itseäsi jostakin yksityiskohdasta, poista se.
- 2) Pyri tarkastelemaan työtäsi kokonaisuutena. Jos jokin yksityiskohta vie toistuvasti huomiosi pois kokonaisuudesta, poista se – oli se sitten itsessään hyvä tai huono.
- 3) Arkistoi poistamasi neronleimaukset – ne voivat löytää paikkansa myöhemmässä teoksessa.

4.4 Keskustele ja pyydä kommentteja

Sosiaalisten voimavarojen käyttäminen luovassa työssä on etenkin Suomessa harmillisen harvinaista. Jokaisella ihmisellä on oma yksilöllinen näkökulmansa maailmaan ja jokainen kykenee tarjoamaan jonkin oivaltavan näkökulman asiaan kuin asiaan. Kuten Galileo Galilei aikanaan totesi: “En ole koskaan tavannut ketään, jolta en olisi voinut oppia jotakin.”

Mielipiteiden ja kommenttien pyytäminen työn alla olevasta teoksesta ja siitä muiden kanssa rikkaasti keskusteleminen auttavat tarkastelemaan työtä sellaisista näkökulmista, jotka eivät välttämättä yksin aukea.

Keskustelussa voi käyttää joko dialektista tai dialogista lähestymistapaa, kuten valikoinnissakin. Dialektisessa lähestymistavassa työ alistetaan erilaisille vasta-argumenteille, joita vastaan joko puolustat työtäsi, tai joiden nojalla muokkaat sitä. Dialektinen keskustelu on kuitenkin pitkälti ongelmallista luovassa työssä, sillä kukaan muu kuin työn tekijä itse ei kykene näkemään keskeneräisessä työssä sitä kokonaisuutta, joka siitä on tulossa. Huonoitsetuntoinen taiteilija saattaa kuitenkin reagoida liiankin herkästi muiden kritiikkiin ja muutella työstään yksityiskohtia kommenttien varassa niin, että kuuluisa punainen lanka katoaa lopullisesti.

Dialoginen keskustelu on puolestaan keskustelua, jossa pyritään välttämään kriittisyyttä. Dialogissa tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään kaikkien osallisten yksilöllisiä näkökulmia. Keskustelulla ohjataan esimerkiksi keskustelijoiden huomiota kohti kehittämisenarvoisia elementtejä ja näin pois negatiivisista elementeistä. Negatiivisista elementeistä pääsee nimittäin eroon joko häivyttämällä niitä, eli tuomalla ne esiin kriittisessä keskustelussa, tai korostamalla positiivisia elementtejä.

Keskustelu ja kommenttien pyytäminen ovat loppumaton voimavara työn monipuoliseen tarkasteluun. Ne eivät kuitenkaan ratkaise työn laatua. Lopulta sinun on

tekijänä kyettävä kantamaan vastuu silläkin uhalla, etteivät valintasi aina miellytä kaikkia. Itse asiassa kaikkien miellyttäminen on koko lailla mahdotonta: jos kumartaa joka suuntaan, myös pyllistää joka suuntaan. Näin ollen myös jotkut työn saamat negatiiviset kommentit kannattaa ajatella lopputuloksen kannalta kannustavina: koska joku ei pidä siitä, joku toisin ajatteleva saattaa hyvinkin ottaa työn omakseen.

Lopuksi, kommentteja kannattaa aina arvioida sen valossa, kuka kommentoi. Rocklaulajan näkemys teknokappaleesta ei välttämättä kiinnitä huomiota teknomusiikin kentällä olennaisiin asioihin. Samaten logiikan professorin näkemys poststrukturalistisesta akateemisesta paperista voi saada huomion kiinnittymään aivan väärin asioihin. Tietyissä mielessä jokainen kommentoija on oikeassa – näkökulmia on loppumaton määrä. Mutta jokainen kommentti ei ole kuitenkaan merkittävä hyvän lopputuloksen kannalta.

Käytännössä keskustelu ja kommenttien pyytäminen tarkoittaa seuraavaa:

- 1) Pyydä työstäsi kommentteja erilaisilta ihmisiltä.
- 2) Pyri joko dialektiseen arviointiin tai dialogiseen vuorovaikutukseen tarpeen mukaan.
- 3) Älä lannistu negatiivisesta palautteesta – tietyn henkilön negatiivinen palaute saattaa itse asiassa olla työsi kannalta positiivista palautetta.
- 4) Arvioi kommentoijan työsi alaan liittyvää asiantuntijuutta.

5. Viimeistely

James Joycen mestariteoksen *Odysseus* ensipainoksessa on laskettu olevan noin kaksi tuhatta virhettä. Teoksesta onkin julkaistu lähes kaksikymmentä korjauspainosta. Näistä jokainen on kuitenkin sisältänyt aina uusia virheitä. Niinpä nykyään alkuperäispainosta pidetäänkin kaikkein eheimpänä *Odysseus*-painoksena. Virheineen päivineen alkuperäinen teos on omalla tavallaan täydellinen, eikä se olisi loppujen lopuksi vaatinut lainkaan loputonta jalostamiskierrettä. Joycen tapaus on siinä mielessä onnekas, että alkuperäisteos oltiin ehditty julkaista. Moni lupaava teos muuttuu kuitenkin tyhjänpäiväiseksi oivalluskokoelmaksi liiallisen jalostamisen tuloksena, eikä jalostuksen jalkoihin jäänyt onnistunein työvaihe koskaan näe päivänvaloa.

Kriittinen osa luovaa työtä on osata lopettaa ajoissa. Kun työtä on jalostettu riittävästi, on aika viimeistellä se.

Viimeistely tarkoittaa pelkimmillään päätöstä jalostamisen lopettamisesta.

Viimeistely on keskeinen työvaihe, koska se katkaisee luovassa työssä aina vaanivan loputtomaan hiomisen noidankehän. Työ ei ole valmis silloin, kun siinä ei ole mitään

muutettavaa. Luovaa teosta voi käytännössä muokata loputtomiin. Jossakin vaiheessa sinun on vain päätettävä, että työ on valmis.

Tähän ei ole olemassa mitään sääntöä – tässä luovan työn tekijän harjaantuneisuus ja intuitio ovat siis kriittisiä. On kuitenkin tärkeää huomata, ettei ainoatakaan täysin virheetöntä teosta ole toistaiseksi tehty. Kuten runoilija, filosofi ja kirjailija Paul Valery aikanaan totesi: “Runo ei ole koskaan valmis – vain viimein hylätty.”

5.1 Ota etäisyyttä

Kun työ on mielestäsi valmis, on hyvä ottaa etäisyyttä teokseesi ja pyrkiä tarkastelemaan sitä kokonaisuutena. Tässä vaiheessa kannattaa siis keskittyä muihin asioihin – aloittaa vaikkapa uusi teos tai pitää lomaa. Tärkeää on nukkua ainakin yksi, mieluusti useita öitä ajattelematta ja koskematta teokseen.

Näin avautuu näkökulma teokseen kokonaisuutena, tekoprosessista jo osin irtautuneena.

Itse työtä tehdessään luovan työn tekijä on niin kiinni tekoprosessissa ja sen osatoimissa, että teoksen kokonaisvaltainen tarkastelu on hyvin vaikeaa. Ottamalla siihen etäisyyttä on mahdollista tarkastella työtä rikkaammin kokonaisuutena. Viime kädessä luovan teoksen arvon ratkaisee se, miten se toimii kokonaisuutena. Tästä syystä valmiin teoksen kohdalla on hyvä pitää pieni tauko ennen kuin päästät sen lopullisesti käsistäsi.

Kun olet saanut mielestäsi riittävästi etäisyyttä työhön, palaa lopuksi sen pariin. Lue teksti kerran läpi, silmäile taulua, kuuntele sävellyksesi. Arvioi työtä kokonaisuutena: synnyttääkö se niitä tuntemuksia, joita visioit luonnosteluvaiheessa, tai jotain aivan uutta ja ennakoimatonta, jota pidät arvokkaana? Toimiiko se kokonaisuutena, vai varastaako jokin yksityiskohta jatkuvasti huomiosi? Saako se itkemään tai nauramaan tai ällistymään? Saako se sinut kyseenalaistamaan perustavanlaatuisia uskomuksiasi? Lennättääkö se sinut valtameren yli? Synnyttääkö työ sinussa flow-kokemuksen? Kun pystyt vastaamaan johonkin tämän tapaiseen kysymykseen myöntävästi, työ on mitä luultavimmin valmis. Lopuksi voit vielä tehdä työhön loppusilauksen – ja sitten antaa sen olla.

*Käytännössä **etäisyyden ottaminen** tarkoittaa seuraavaa:*

- 1) Kun työ on mielestäsi valmis, nuku ainakin yksi yö, mielellään enemmän.
- 2) Pyri viettämään aikaa ajattelematta työtäsi.
- 3) Palaa lopulta työn pariin ja arvioi sitä kokonaisuutena.

5.2 Loppusilaus

Tämä työvaihe on usein tarpeeton. Loppusilaus on myös vaarallinen etenkin kokemattomammalle luovan työn tekijälle. Korjaus siellä johtaa korjaukseen täällä, ja pian ollaan loppumattomassa jalostamisen syöksykierteessä, jossa työstä ei jää lopulta jäljelle kuin kokoelma erittäin hioutuneita yksityiskohtia.

Loppusilauksen tarkoitus on antaa taiteilijalle mahdollisuus tynnyttää omaa levotonta perfektionismiaan, jotta työn voi viimein antaa olla. Loppusilaus on pieni korjaus tai muutos, jonka voit tehdä teokseen sen jälkeen, kun olet saanut siihen riittävästi etäisyyttä ja pystyt tarkastelemaan sitä kokonaisuutena. Loppusilaus on pitkälti luvallinen varaventiili taiteilijan tai tieteilijän luovalle neuroosille – lupa lisätä työhön vielä se viimeinen tärkeä yksityiskohta tai poistaa siitä häiritsevä elementti ilman, että työtä jäädään työstämään loputtomasti.

Jos olet loppusilauksen jälkeenkin tyytymätön työhösi, kannattaa se siirtää toistaiseksi sivuun ja palata sen pariin vasta kun olet saanut kerättyä uutta materiaalia ja kypsytettyä uusia näkökulmia. Ja joskus työ on vain tyystin hylättävä – siirrettävä sivuun pysyvästi ja tartuttava uusiin haasteisiin.

*Käytännössä **loppusilaus** tarkoittaa seuraavaa:*

- 1) Jos koet etäisyyden ottamisen jälkeen tarpeelliseksi, tee työhön viimeinen silaus.
- 2) Varo jalostamisen syöksykierrettä: yksi muutos johtaa nopeasti toiseen ja johtaa pahimmassa tapauksessa ylityöstämiseen – yksityiskohtien loputtomaan hiomiseen kokonaisuuden kustannuksella.
- 3) Jos olet loppusilauksen jälkeen yhä tyytymätön, siirrä työ syrjään ja palaa sen pariin, kun aikaa on kulunut riittävästi – jos se vielä ajan kuluttua tuntuu tarpeelliselta.

Lopuksi

Luovaa prosessia voidaan kuvata viisiportaisena prosessina, joka kasvaa divergentistä toiminnasta konvergenttiin toimintaan. Luovan työn alkuun saattamisen kannalta keskeistä on kerääminen, valikointi ja luonnosteleminen. Mestari-teos puolestaan edellyttää pitkälle vietyä jalostamista ja kykyä lopettaa hiominen silloin kun työ on valmis – ei aiemmin, ei myöhemmin.

Kussakin työvaiheessa voit hyödyntää yllä esiteltyjä tekniikoita, joilla voidaan välttää luovan työn pahimmat sudenkuopat, kuten valkoisen paperin kammo tai jalostamisen syöksykierre. Tekniikat eivät kuitenkaan yksin riitä luovaan työhön: luova työ on intuitiivisesti tapahtuva, harjaantumisen kautta opittu orgaaninen ja dynaaminen taito, jossa mestariksi tulee vain riittävän harjoittelun kautta.

Luovuus ei ole synnynnäinen ominaisuus, vaan tapa tehdä asioita ja lähestyä kokemusmaailmaa. Luova ihminen ei ole syntynyt maailmaan luovuusgeeneillä ladattuna. Luova ihminen on oppinut jossakin vaiheessa elämäänsä luovan tavan toimia erilaisissa elämäntilanteissa.

Vaikka luovuus on vielä toistaiseksi kohtalaisen harvinainen ominaisuus nyky-yhteiskunnassa, on se taito, jonka kuka tahansa voi oppia. Olennaista on halu oppia ja uteliaisuus uutta kohtaan. Nämä ominaisuudet löytyvät jokaiselta ihmiseltä luonnostaan. Yhdet ovat luovempia kuin toiset – mutta kuka tahansa voi oppia luovaksi oikeiden metodien avulla. Käyttämällä toimivia luovuutta siivittäviä tekniikoita, jokainen kykenee harjaantumaan hiljalleen luovaksi mestariksi.

Tässä oppaassa esitellyt tekniikat tarjoavat ratkaisuja luoviin ongelmatilanteisiin. Ne auttavat sinua synnyttämään jouhevasti luovia teoksia ja harjoittamaan luonnollista luomisen taitoasi. Ne auttavat sinua aktivoimaan oman synnynnäisen taipumuksesi luovuuteen ja uteliaisuutesi tyydyttämiseen. Tässä esitellyt luovan työn tekniikat herättävät sisäisen pikkulapsesi ja sytyttävät sielussasi piilevän renessanssineron. Tartu siis toimeen ja ryhdy heti keräämään materiaalia seuraavaa mestariteostasi varten!

Suosittelavaa jatkolukemista

Csikszentmihalyi, Mihaly (1996): Creativity. Flow and the Psychology of Discovery and Invention. Harper Perennial.

de Bono, Edward (1970): Lateral Thinking. Creativity Step by Step. Harper Perennial.

de Bono, Edward (1985): Six Thinking Hats. Penguin Books.

Guilford, J.P. (1967): The Nature of Human Intelligence. McGraw-Hill.

Isaacs, William J. (1999): Dialogue: The Art of Thinking Together. Broadway Business.

Michalko, Michael (2006): Thinkertoys. Ten Speed Press.

Osborn, Alex (1949): Your Creative Power. Better Yourself Books.

Sternberg, Robert J. (toim.) (1999): Handbook of Creativity. Cambridge University Press.

Hyödyllisiä nettilinkkejä

www.ajattelunammattilainen.fi (Lauri Järvilehdon blogi)

www.brainden.com (arvoituksia)

www.filosofianakatemia.fi (Filosofian Akatemian kotisivu)

www.moillusions.com (illuusioita ja kuva-arvoituksia)

www.mycoted.com (luovuustyökaluja)

www.mycoted.com/Category:Puzzles (lateraalisia arvoituksia)

www.rtqe.net/ObliqueStrategies/ (Brian Enon ja Peter Schmidtin lateraaliajattelukortit)

LIITE: Synergistisen dialektiikan aivomyrskytekniikka

Lentokoneen keksineet Wrightin veljekset kehittivät ainutlaatuisen tavan argumentoida keskenään. Tietävästi veljekset kinastelivat yhdestä ja toisesta asiasta lentokoneen parissa työskennellessään. He huomasivat, että vaihtamalla tietyn ajan kuluttua keskenään mielipiteitään he kykenivät näkemään myös vastakkaisen vaihtoehdon rikkaammin. Joutumalla puolustamaan myös vastustamaansa kantaa, veljekset synnyttivät ennennäkemättömän rikkaan näkemyksen sekä omasta että vastustamastaan kannasta. Lopuksi oikea ratkaisu oli helppo löytää, kun kumpikin näki koko ratkaisuvaihtoehtojen kentän rikkaasti ja moniulotteisesti.

Tässä liitteessä esitellään aivomyrskytekniikka, joka toimii erityisen tehokkaasti ryhmässä tapahtuvan luovan ongelmanratkaisun siivittäjänä. Metodi perustuu ylläesiteltyihin tekniikoihin, perinteisiin aivomyrskytekniikoihin sekä moderniin argumentaatiotutkimukseen. Tässä esitelty aivomyrskytekniikka huipentuu niin sanottuun synergistiseen dialektiikkaan. Synergistinen dialektiikka on kommunikaatiomuoto, jossa argumentaatiotilanteen luontainen dialektiikka käännetään dialogiseksi kommunikoinniksi Wrightien esimerkin mukaisesti. Lopputuloksena syntyy monipuolinen ymmärrys käsillä olevista ratkaisumahdollisuuksista.

Synergistisen dialektiikan aivomyrskytekniikka koostuu viidestä työvaiheesta. Näistä kolme ensimmäistä ovat tuttuja perinteisistä aivomyrskyistä.

Tämän oppaan mukana saat kaavion, joka havainnollistaa synergistisen dialektiikan aivomyrskysession kulkua. Voit ottaa kaavion mukaan sessioon virkistämään muistiasi.

1. Ongelman määrittelyminen

Ennen kuin ongelma voidaan ratkaista, täytyy tietää, mikä ongelma tarkkaan ottaen on. Niinpä aivomyrskyn ensimmäinen työvaihe on määrittellä ongelma tarkkarajaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa ongelman asettelemista sanoiksi.

Kirjoittakaa siis yhdellä tai muutamalla lauseella kaikkien nähtäväksi mikä ongelma on. Joskus ongelman tarkkarajainen määrittelyminen voi olla vaikeaa. Niinpä tällöin voikin hankalimmissa tapauksissa suorittaa lyhyen pienoisaivomyrskyn aiheesta “Miten määritteen käsillä olevan ongelman tarkkarajaisesti.”

Ongelman mittakaava kannattaa myös pitää mahdollisimman pienenä. Kysymykseen “kuinka nälänhätä torjutaan” on tuskin olemassa yhtä oikeaa vastausta – mutta kysymys “kuinka Suomen tulisi toimia vuonna 2010 nälänhädän torjumiseksi länsi-Afrikassa” mahdollistaa jo tarkkarajaisempien ratkaisuehdokkaiden löytämisen.

Tee siis näin: Kirjoita ylös yhdellä tai muutamalla lauseella ratkaistava ongelma kaikkien nähtäväksi.

2. Ideoiden kerääminen

Tässä työvaiheessa pyritään keräämään mahdollisimman paljon ideoita. Keräämisvaiheessa voi käyttää hyväkseen esimerkiksi lateraalista ajattelua, muistiinpanoja ja muita luovan prosessin keräämistekniikoita.

Keskeistä keräämisvaiheessa on täydellinen kriitikittömyys: tässä vaiheessa jokainen idea on erinomainen idea. Myös hulluja ja mahdottomia ideoita pitää suosia – ne saattavat oikeassa asiayhteydessä osoittautua erittäin hedelmällisiksi. Ideoita kannattaa yhdistellä, käyttää satunnaistekijöitä kuten lateraalijattelussa, sekoittaa pakkaa, provosoida ja käyttää huumoria. Yleisilmapiiri on hyväksyvä ja kannustava.

Keräämisvaiheessa nimitetään yksi kirjaaja, joka kirjoittaa jokaisen idean ylös. Joskus ideointi voi tyrehtyä kesken keräämisvaiheen. Tällöin on hyvä pitää esillä joukko johdattelukysymyksiä, joilla kirjaaja voi vauhdittaa ideointia. Tällaisia kysymyksiä voivat olla esimerkiksi seuraavat:

- Voiko näitä ideoita yhdistää?
- Minkä kanssa tämän voi yhdistää?
- Voiko tätä katsoa toisesta näkökulmasta?
- Sisältyykö tähän muita ideoita?
- Mitä tästä tulee mieleen?

Keräämisvaiheen on hyvä kestää kymmenestä kahteenkymmeneen minuuttiin, tosin sitä voidaan myös jatkaa niin pitkään kuin ideoita riittää.

Tee siis näin: nimittäkää kirjaaja. Kerätkää määräajan kuluessa kaikki mieleen juolahtavat ideat. Yhdistelkää ideoita. Minkäänlainen kritiikki ei ole sallittua. Käyttäkää huumoria ja pyrkikää avoimeen ja sallivaan ilmapiiriin.

3. Valikointi

Tässä työvaiheessa kerättyjä ideoita arvioidaan kriittisesti. Ideoista voidaan keskustella, ja niistä pyritään karsimaan pieni joukko elinkelpoisimpia ideoita. Ideoita voi karsia esimerkiksi sallimalla jokaisen pisteyttää kolme parasta ideaa, äänestämällä kunkin idean kohdalla erikseen tai keskustelemalla ideoista vapaasti. Voit myös hyödyntää luovan prosessin valikointivaiheen tekniikoita. Päämääränä on saada ideoiden lista kavennettua noin viiteen elinkelpoisimpaan ideaan.

Tee siis näin: arvioikaa kerättyjä ideoita kriittisesti. Äänestäkää tarvittaessa. Pyrkikää karsimaan ideat noin viiteen elinkelpoisimpaan ideaan.

4. Synergistinen dialektiikka

Synergia tarkoittaa vuorovaikutusta, josta kaikki osapuolet hyötyvät maksimaalisesti. Dialektiikka puolestaan tarkoittaa vastakkainasettelujen kautta syntyvää yhteisymmärrystä. Synergistinen dialektiikka tarkoittaa siis vastakkainasettelujen kautta syntyvää yhteisymmärrystä, josta kaikki osapuolet hyötyvät maksimaalisesti. Toisin kuin perinteisessä dialektiikassa, synergistisessä dialektiikassa ei pyritä yhteen yhteisesti hyväksytyyn vaihtoehtoon. Sen sijaan tässä pyritään synnyttämään mahdollisimman syvällinen ja monipuolinen ymmärtämys käsillä olevista vaihtoehdoista.

Ihmismieli toimii erikoisella tavalla argumentaatiotilanteissa. Ihminen nimittäin puolustaa raivokkaasti käytännössä mitä tahansa kantaa, jota hän katsoo tarpeelliseksi puolustaa. Argumentaatiotilanteessa ei siis ole niinkään merkitystä sillä, kuinka hyvin puolustettava kanta sopii henkilön muiden uskomusten ja arvojen kanssa yhteen. Riittää, että hän on syystä tai toisesta asennoitunut sitä puolustamaan. Näyttää siltä, että olemme lähtökohtaisesti asennoituneet pyrkimään oman kantamme voittoon argumentaatiotilanteessa. Synergistisessä dialektiikassa tämä luontainen asetelma käännetään ongelmanratkaisutilanteen eduksi.

Synergistisessä dialektiikassa aivomyrskyryhmä jaetaan kahtia. Yhden ryhmän tehtävänä on puolustaa edellisessä vaiheessa valikoituja ratkaisuvaihtoehtoja. Toinen ryhmä puolestaan asettuu miettimään niille vasta-argumentteja. Keskustelua jatketaan kymmenkunta minuuttia, jona aikana kirjataan ylös keskeisimmät argumentit puolesta ja vastaan.

Kymmenen minuutin jälkeen vaihdetaan puolia. Nyt aiemmin argumentteja puolustanut joukkue pyrkiikin osoittamaan niiden kelvottomuuden, kun taas aiemmin hyökänneen joukkueen tehtävänä on nyt puolustaa niitä. Jälleen keskustelua jatketaan kymmenisen minuuttia ja parhaat argumentit puolesta ja vastaan kirjataan ylös.

Synergistisen dialektiikan tuloksena molemmat osapuolet synnyttävät vahvasti dialogisen ymmärryksen käsillä olevista vaihtoehdoista – he kykenevät näkemään ne rikkaasti sekä hyvine että huonoine puolineen. Näin ollen vaihtoehdoista on helppo poimia lopulta kaikkein elinkelpoisimmat.

Tee siis näin: jakakaa ryhmä kahtia. Toinen ryhmä puolustaa valittuja ideoita, toinen vastustaa. Kymmenen minuutin kuluttua vaihdetaan puolia. Kirjatkaa parhaat argumentit puolesta ja vastaan ylös.

5. Arviointi

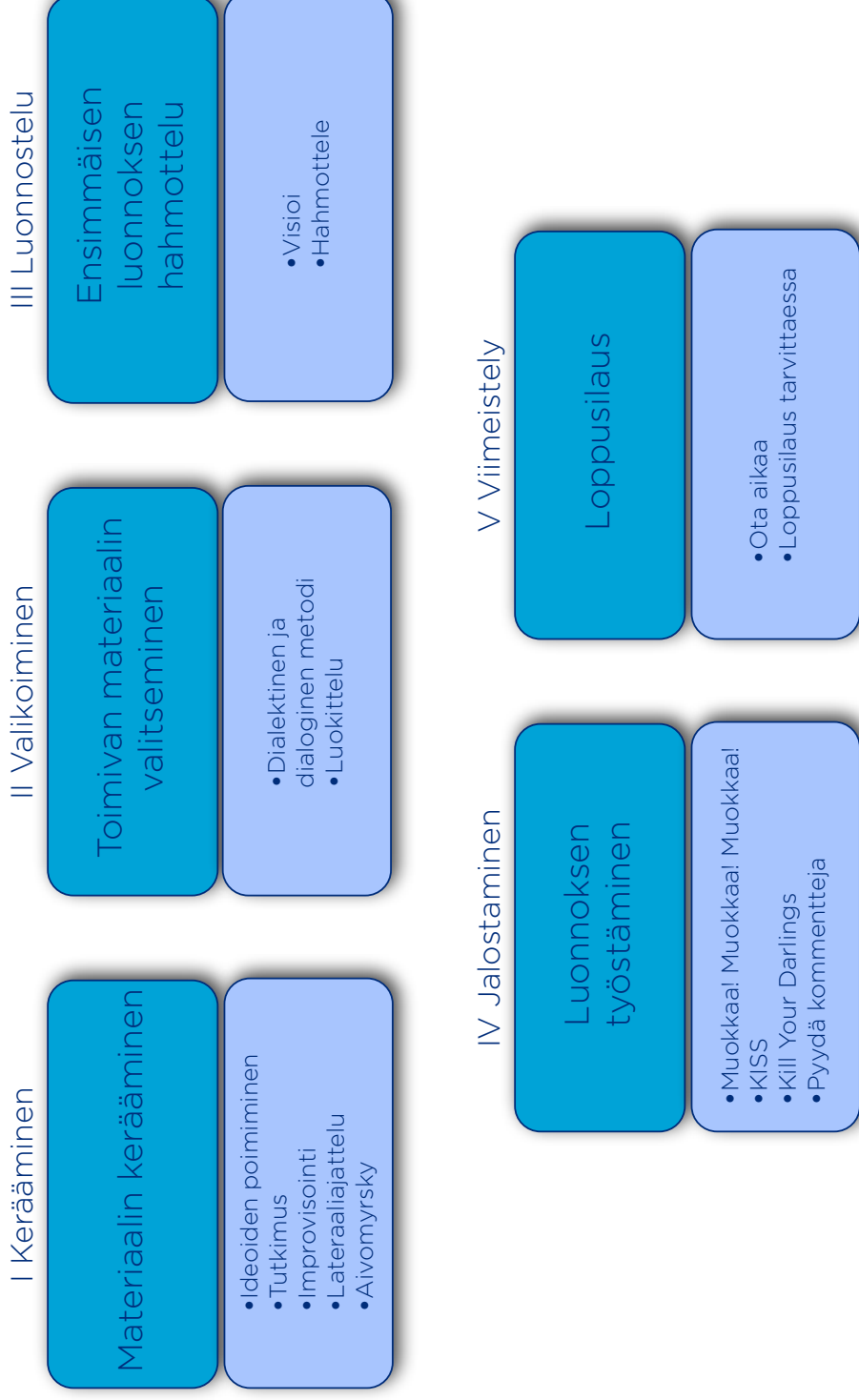
Lopulta jäljellä on viitisen kappaletta ratkaisuvaihtoehtoja, jotka avautuvat synergistisen dialektiikan kautta kaikille osanottajille rikkaina ja monimuotoisina. Lisäksi session tuloksena on kertynyt koko joukko materiaalia ideoiden ja synergistisen dialektiikan aikana kirjattujen argumenttien muodossa.

Lopuksi ratkaisuvaihtoehdoista keskustellaan kriittisesti, ja pyritään löytämään hankitun materiaalin valossa paras tai parhaat ratkaisuvaihtoehdot käsillä olevaan ongelmaan.

Tee siis näin: arvioikaa nyt elinkelpoisimpia ratkaisuvaihtoehtoja keräämämme materiaalin ja synnyttämämme ymmärryksen valossa. Pyrkikää löytämään ratkaisuvaihtoehdoista paras tai parhaat ehdokkaat ongelmanne ratkaisuksi.

LEONARDO

Luovan työn tekniikat

LEONARDO

Luova ongelmanratkaisu

